

Promoció de l'Accés Obert; Situació i mesures per al 2020

(Doc. CO20/10) (AO/PlaOA2020v7funcionalACO ; ACO 20.05.20)

---

1. Antecedents

L'any 2017 la Comissió Funcional de l'àrea de Ciència Oberta va aprovar com a recomanacions el document "Mesures afavoridores de l'OA" (doc. CO17/17, 02.11.17). Aquestes mesures, de forma resumida, proposen:

- Procurar contenir el cost del sistema de comunicació científica.
- Incrementar el nombre d'articles en Accés Obert (sigui a través d'acords de contractació de revistes, sigui a través del dipòsit d'articles als repositoris).
- Fomentar la transparència dels acords actuals, tant pel que fa als contractes com pel que fa al cost dels mateixos.

Atès que aquestes mesures afectaven les subscripcions de revistes, se'n va presentar una concreció (doc. CO18/1) a la comissió funcional BID (08.05.18) i a la CE del CSUC (23.05.18). Les concrecions van ser vistes també per la Comissió Funcional de Ciència Oberta que les va aprovar com a recomanacions per a les universitats membres i participants del CSUC.

Aquestes recomanacions, resumidament, són:

- No signar algun dels acords si es constata una demanda d'increment anual de preu molt per sobre de les acceptades.
- Seleccionar alguna editorial per negociar acords de subscripció que posi en obert el nombre més alt possible d'articles.
- Que es faci obligatori el dipòsit de tots els articles científics publicats per la comunitat acadèmica en els repositoris institucionals de les universitats (amb possibilitat d'embargaments i documents en tancat).
- Fer públics, de forma agregada, els costos de les subscripcions consorciades a revistes com a mesura de transparència.

2. L'Accés Obert al món el 2019

A nivell internacional, el moviment de l'accés obert (AO) l'any 2019 ha estat ple d'iniciatives, però cap d'elles ha acabat de consolidar-se com la majoritària. Si el 2018 les cancel·lacions de subscripcions havia estat el tema més rellevant, el 2019 potser ho han estat els anomenats acords transformatius. Aquests són acords amb editorials en què els diners que fins ara es pagaven per subscriure revistes (és a dir, per poder-les llegir) passen a usar-se per publicar en obert a més de per llegir. Els acords transformatius tindrien tres components: aconseguir publicar en obert la totalitat de la producció científica d'un país o conjunt d'institucions, que això no suposi un increment de cost i que els termes de l'acord siguin públics.

La iniciativa [ESAC](#) (Efficiency and Standards for Article Charges), sostinguda per la Max Planck Digital Library, manté un registre de tots els acords transformatius que signen els consorcis i els països on es referencien 90 acords a data d'avui. Aquí es pot veure que les editorials i societats amb acords d'aquest tipus són relativament poques i que els acords es concentren en pocs països (vegeu annex).

En relació als acords transformatius, la CRUE, en la seva Asambleu General dels dies 5 i 6 de febrer 2020 ha aprovat negociar de forma conjunta amb les grans editorials de revistes científiques. A l'Assembleu s'hi va presentar el document "Estrategia CRUE en la negociaci3n con grandes editoriales de revistas científicas" en el que es proposa negociar de forma immediata acords transformatius amb les editorials Elsevier, Springer Nature i Wiley i amb la American Chemical Society (ACS) per tal que siguin efectius, si és possible, a inicis del 2021. A tals efectes s'ha constituït una comissió de negociaci3n formada per rectors, representants de diferents sectorials de la CRUE i tècnics de consorcis, grups de compra i del CSIC.

La CRUE té pendent portar a la pràctica el compromís de fer pública la despesa de les universitats en subscripcions de revistes.

A nivell català, en el si dels treballs del Pacte Nacional per a la Societat del Coneixement, concretament pel grup de treball 6è dedicat a 'Infraestructures de recerca i ciència oberta', s'ha aprovat el document "Implementaci3n d'una estratègia catalana de Ciència Oberta. Objectius i mesures". Aquest, en l'apartat 'Accés obert a les publicacions científiques' es posa com objectiu:

- "Fer que la producci3n científica del sistema català de recerca estigui en accés obert i accessible a tothom, i contribuir a modificar el sistema actual per tal que se centri en la manera contemporània de fer recerca, oberta i col·laborativa. Totes les publicacions del sistema català de recerca producte d'activitats finançades amb fons públics es trobaran en accés obert immediat des d'una plataforma de publicaci3n, un repositori, una revista o un llibre.

I com a mesures concretes, proposa les següents:

- "Totes les publicacions científiques finançades amb fons públics hauran de ser accessibles en obert en el termini del desplegament del Pacte Nacional per a la Societat del Coneixement.

- “Garantir que els investigadors i/o els seus respectius centres de recerca (departaments universitaris, centres CERCA, etc.), mantinguin els drets de propietat intel·lectual quan signin acords de publicació amb editors científics.
- “Garantir que les institucions que financen la recerca exigeixin l'accés obert immediat en qualsevol publicació resultant.
- “Impulsar els repositoris institucionals i consorciats d'accés obert existents.
- “Fer un seguiment de l'evolució de l'accés obert en el sistema català de recerca.
- “Establir negociacions amb els editors científics per permetre la transició cap a l'accés obert per a tot el sistema català de recerca promovent l'accés universal i la transparència com a prioritat.
- “Explorar nous sistemes de publicació que prioritzin la diversitat, l'equitat i la transparència.”

3. Despesa feta en Accés Obert el 2019 i altres actuacions a nivell del CSUC

Enguany s'ha comptabilitzat per segona vegada el que es paga per publicar en obert, a partir de l'acord de la CE del CSUC del 31 de gener del 2018. Hi ha hagut cinc universitats que han proporcionat l'import del cost comptabilitzat i quatre que no han pogut fer-ho però que han aportat estimacions de la despesa. Segons les dades recollides, la despesa per publicar en obert el 2019 ha estat de 1.858.559€; això representa un increment del 6,15% respecte el pagat el 2018, que van ser 1.750.823€.

El cost de subscriure revistes de les universitats membres del CSUC el 2019 va ser de 10.094.561€, això és la suma de les subscripcions fetes consorciadament i les fetes a les universitats. L'estimació del gastat per publicar en obert va ser 1.858.559€, aquesta quantitat se suma a la que es destina a subscriure revistes i s'ha de veure com un cost addicional al sistema de comunicació científica. Per fer-se una idea de la magnitud de la despesa, dir que la publicar en obert és el 18,41% respecte el cost de subscriure revistes.

Malgrat les dades recollides no són del tot homogènies i que en alguns casos les dades són estimades i no les reals, es constata que la despesa de publicar és considerable (en valors absolut i relatiu). Al llarg de l'any s'han fet diferents actuacions per tal de tenir mecanismes que permetin tenir dades més fiables que les actuals de la despesa feta en accés obert.

Com a concreció de l'anterior, i en previsió a una hipotètica cancel·lació d'algun acord, s'han debatut i acordat un seguit de mesures per pal·liar els efectes d'un possible tancament de l'accés de manera similar a com ho han fet les universitats d'Alemanya, Països Baixos o la de Califòrnia. Aquestes mesures generals (vegeu Annex) cada universitat les adaptaria al seu cas si es produís una situació de cancel·lació de l'accés.

Al llarg del 2019 s'ha continuat treballant per coordinar les accions pro AO tant en l'àmbit espanyol com internacional. S'han anat celebrant reunions amb els consorcis espanyols (BUCLE, Madroño, CBUG, CBUA i CSUC), els grups de compra (G-9 i UNIRIS) i el CSIC, on s'han tractat les principals iniciatives d'accés obert. El mateix s'ha fet a nivell europeu, amb les reunions del Southern European Libraries Link (SELL), que agrupa consorcis de Portugal, Espanya, França, Itàlia, Grècia, Turquia i Israel.

4. Mesures de promoció de l'accés obert per al 2020

La crisi a tots els nivells provocada per la pandèmia del COVID-19 ha reforçat dues idees que ja formaven part del moviment de l'Accés obert i que són:

- Els resultats de la investigació científica han d'estar oberts a la comunitat internacional de forma immediata.
- La reconfiguració de la comunicació acadèmica a un marc d'accés obert es pot fer amb els diners que actualment ja hi ha al sistema i no se n'hi ha d'afegir de nous.

Vistes aquestes tendències generals i les accions ja empreses en el marc de Catalunya es proposen les mesures següents, mesures que parteixen de les preses anteriorment en l'àmbit del CSUC.

Cost

- a) Es demanarà a tots els proveïdors de continguts (revistes, llibres i BBDD) que les renovacions per al 2021 tinguin com a màxim el cost actual (0% d'increment).
- b) En previsió a una hipotètica cancel·lació d'algun acord, es revisaran les mesures per pal·liar els efectes d'un possible tancament de l'accés.
- c) Coordinar-se amb altres consorcis en situacions similars amb la finalitat d'acordar accions possibles quan sigui possible.

Acords de subscripció (BDC)

- d) Participar i recolzar la comissió de la CRUE que negocia acords de renovació transformatius per al 2021 amb les editorials ACS, Elsevier, Springer i Wiley, i defensar que aquests acords no han de suposar un increment al que actualment es paga per subscripcions.
- e) Arribar a acords de descomptes globals als APCs amb editorials que publiquen revistes OA 'gold' (per exemple Frontiers, MDPI, PlosOne, BioMed Central...)
- f) Continuar recolzant opcions d'edició en obert alternatives com SCOAP3 i de nous, si pot ser. Alhora informar als investigadors dels acords d'OA internacionals que els puguin beneficiar

Repositoris

- g) Tal com han fet la UB i la UPC, que les universitats facin obligatori el dipòsit de tots dels articles científics publicats per la comunitat acadèmica en els repositoris institucionals de les universitats. Òptimament els articles han d'estar en obert, però es poden admetre embargaments i documents en tancat.

Transparència

- h) Instar a la CRUE a que publiqui la despesa espanyola en subscripcions a partir de les dades que els han proporcionat els consorcis i grups de compra.
- i) Afavorir la monitorització del que es publica en Accés Obert (amb les mesures de cada universitat, indicador del Portal de la Recerca de Catalunya, l'Observatori de l'Accés Obert, la Medición del Acceso Abierto REBIUN, etc.)
- j) Continuar recollint dades del pagat en APCs i del cost de publicar en obert i perfeccionar el sistema de recollida.

Annexos

Annex 1. Acords transformatius registrats a ESAC (consulta 07.04.2020)

RSC	12
Springer-Nature	10
Elsevier	7
Cambidge UP	7
Taylor&Francis	7
Wiley	6
ACS	6
IOP	5
Oxford UP	4
Emerald	4
Sage	3
total	71

Austràlia	2
Austria	13
Finlàndia	2
Alemanya	16
Grècia	2
Hongria	7
Holanda	14
Noruega	4
Espanya	3
Suècia	10
Regne Unit	7
EUA	3
	83

Annex 2. Despesa feta en Accés Obert el 2019

	Despesa en APCs (en cursiva dades estimades)			
	Despesa 2019	% respecte total gastat	Despesa 2018	2019 vs 2018
UB	<i>806.497,16 €</i>	43,39%	<i>846.691,00 €</i>	<i>-40.193,84 €</i>
UAB	<i>364.689,56 €</i>	19,62%	<i>349.534,90 €</i>	<i>15.154,66 €</i>
UPC	<i>270.000,00 €</i>	14,53%	<i>208.213,00 €</i>	<i>61.787,00 €</i>
UPF	125.914,39 €	6,77%	81.748,28 €	44.166,11 €
UdG	63.783,60 €	3,43%	18.362,00 €	45.421,60 €
UdL	46.973,87 €	2,53%	<i>104.700,00 €</i>	<i>-57.726,13 €</i>
URV	79.463,94 €	4,28%	53.736,73 €	25.727,21 €
UOC	46.236,64 €	2,49%	32.837,97 €	13.398,67 €
Uvic-UCC	0,00 €	0,00%	0,00 €	0,00 €
URL	<i>55.000,00 €</i>	2,96%	<i>55.000,00 €</i>	<i>0,00 €</i>
Total	1.858.559,16 €	100,00%	<i>1.750.823,88 €</i>	<i>107.735,28 €</i>

Annex 3. Mesures per pal·liar els efectes d'un possible tancament de l'accés

Recursos per trobar versions dels articles en accés obert

Instal·la't aquests ginys al navegador

Unpaywall
 Accedeix a una versió en obert i gratuïta dels articles publicats en revistes científiques de pagament fent ús d'aquesta extensió al navegador.
 Per Chrome | Firefox

Google Scholar Button
 Accés directe a Google Scholar des de qualsevol web. Selecciona el títol de l'article a qualsevol pàgina i troba'l clicant el botó. Atenció, sovint, recupera documents protegits per les lleis de copyright i contractes de licències.
 Per Chrome | Firefox

Open Access Button
 Aconsegueix una versió en obert i gratuïta de l'article. Si no el troba, el sistema contacta amb l'autor per demanar-li una còpia.
 Per Chrome | Firefox

Busca una còpia en obert

Portal de la Recerca de Catalunya
 Visualitza i difon des d'un lloc únic l'activitat investigadora que es duu a terme a Catalunya en quant a investigadors, publicacions, tesis, grups i projectes.

BASE
 Base de dades especialitzada amb més de 120 milions de documents i 6.000 fonts diferents per recuperar recursos acadèmics.

CORE
 Agregador que recopila més de 130 milions d'articles de repositoris i revistes de tot el món.

Sci-Hub
 Les universitats catalanes no avalen l'ús d'aquest recurs.

Sol·licita una còpia

A l'autor
 Quan l'article no està disponible, pots contactar amb l'autor i sol·licitar una còpia per al teu ús individual.

A la biblioteca
 Aquesta opció no és gratuïta però és una opció ràpida i menys cara que comprar-ho directament a l'editor. Les biblioteques solen tenir tarifes especials per la seva comunitat universitària. Contacta amb la teva biblioteca!

Biblioteca
 biblioteca@biblioteca.edu